

ב – [פרק ד, שדה מרדכי]

כללי המלאכות האסורות מהתורה ומדרבנן

הקדמה

אין להקל בשום איסור דרבנן, ואף על פי כן חשוב מאוד לדעת איזה מלאכות אסורות בשביעית מהתורה ואיזה מדרבנן, כיון שיש בזה נפקא מינה לכמה וכמה הלכות כמבואר להלן.

מלאכות האסורות מהתורה

מלאכות שאסורות מהתורה לכל הדעות, הן שני אבות ושני תולדות. האבות, הן זריעה וקצירה. והתולדות, הן זמירה, שהיא תולדה של זורע. ובצירה, שהיא תולדה של קצירה. ויש עוד שני מלאכות שיש אומרים שהם אסורות מהתורה, נטיעה וחרישה. ופרטי דיני חרישה יבואר להלן. וכל שאר מלאכות מותרות מהתורה. ונחלקו הפוסקים במלאכות שאין אסורות מהתורה, אם יש מצות עשה של "ושבתה הארץ". יש אומרים דיש עשה בכל אופן, ויש אומרים שאם אין לאו אין עשה. ולכן, אפילו השקאה שהיא מלאכה דאורייתא בשבת, וחייבים עליה משום זורע, מכל מקום בשביעית היא רק מלאכה דרבנן. ופרטי דיני השקאה יבוארו במקום אחר.

מלאכות האסורות מדרבנן

כדי לדעת איזה מלאכה אסורה מדרבנן, נקוט כלל זה בידך, שכל מלאכה שנעשית לתועלת השדה, או העץ, או הפרי, אף על פי שמלאכה זו אינה בכלל תולדות, היא אסורה מדרבנן. והחזון איש מונה עשרים ושתיים מלאכות שמצינו במשנה ובגמרא שהן אסורות מדרבנן.

שינוי בצורת המלאכה ועשייתה

כל המלאכות מהתורה, שאינו עושה אותן בידי אלא על ידי מכונות הפעלה, אין נחשב תולדת המלאכה, ואין משנה את גדר מלאכה. אלא שיש לדון האם המלאכה נעשית על ידי מעשי האדם, או לא. ואם היא נעשית על ידי מעשיו, הרי היא מלאכה מהתורה. ואם אין זה מעשיו, הרי זה כמי שלא עשה כלל, כיון שאינו משנה בצורת המלאכה אלא רק על ידי מה נעשית. אבל אם משנה בצורת המלאכה, אז שינוי זה משנה את המלאכה להיות מלאכה דרבנן.

ההבדלים בין מלאכות דרבנן לדאורייתא

א] כל פעולה שנעשית למנוע נזק מהאילן, או השדה, ולא להשביחה אסורה רק במלאכה דאורייתא ולא במלאכה דרבנן. ב] גוי או אחרים שעובדים בשדהו במלאכות דאורייתא, עוברים הבעלים, ובמלאכות דרבנן אינו עובר. ג] אם אינו מכון למלאכה, או שאין לו צורך במלאכה, יש להקל במלאכות דרבנן ולא במלאכות דאורייתא.

מי שיש לו שכנים שאינם שומרי שביעית או שותפות בשדה

מי שגר בבניין משותף עם שכנים שאינם שומרי שביעית, ויש גינה משותפת, והם עושים עבודות בגינה, או שיש לו שותפות כספית בקרקעות חלקאיות שעושים עבודה בשמיטה, אם עושים מלאכות דאורייתא, עליו להפקיר חלקו לשנה זו. ואם עושים מלאכות דרבנן, אין צריך להפקיר. והטעם בזה הוא, כיון שיש לחקור, האם איסור מלאכה בשביעית הוא חל על האדם או על הקרקע, דאם חל על האדם, מותר לאחר לעשות מלאכה בשדהו, ואם חל על הקרקע אסור לאחר לעשות מלאכה בשדהו, והכרעת ההלכה היא, שבמלאכות דאורייתא האיסור חל על הקרקע, ובמלאכות דרבנן האיסור חל על האדם, לכן מלאכות דאורייתא אסור להניח להם לעשות, ויש להפקיר חלקו, ויבואר דין הפקר במקום אחר, ומלאכות דרבנן אינו עובר. ולהלן יבואר באריכות דיני שותפות עם גוי ויהודי שאינו שומר שביעית.